

תרצה יהודה – מפקחת הוראת עברית

הרב יעקב אלבירט – מפקח כולל

פִּינַחַס שנת ה'תש"פ

"וַיִּקְרָאוּ בַסֵּפֶר וַיְבִינּוּ בַמִּקְרָא"

מדויקים ומדקדקים בפרשת-השבוע

פנחס או פינחס?

פרשת פינחס פותחת בדברי הי:

" **פִּינַחַס** בֶּן-אֶלְעָזָר בֶּן-אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן
הָשִׁיב אֶת-חַמְתִּי מֵעַל בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל ...".

בתנ"ך השם **פינחס** כתוב כמעט תמיד ביו"ד, וכך רצוי לכתוב גם את שם הפרשה. ההברה הראשונה של המילה מנוקדת בחיריק מלא וגם הטעם (מתג) מראה שזוהי תנועה גדולה ולכן השווא בנו"ן שאחריה הוא שווא נע.

פעלים בפרשה

השרש נכ"י

פעלים: בנין הפעיל – וְהִכִּיתֶם.

צורת הסביל בבניין הופעל: הַמִּכָּה, הַמּוֹכָה, אֲשֶׁר הִכָּה.

השורש נכ"ל

כִּי צָרְתִּים הֵם לָכֶם בְּנִכְלִיתֶם אֲשֶׁר-נִכְלּוּ לָכֶם עַל-יַד-בְּרַפְעֹזֹר ... (כה, יח)

בְּנִכְלִיתֶם – שם.

אֲשֶׁר-נִכְלּוּ לָכֶם – פועל בבנין פיעל. ←

וְאָרוּר זֹכֵל וַיֵּשׁ בְּעֶרְרוֹ זָכָר (מלאכי א, יד)

בספר בראשית מוצאים את השורש בבניין התפעל: "וַיִּתְנַכְּלוּ אֹתוֹ לְהַבְמִיתוֹ" (לז, יח).
וכן בתהלים: "הֲפָרָה לָבָם לְשִׁנָּא עִמּוֹ לְהִתְנַכֵּל בְּעֶבְרֵיו" (קה, כה).
צורת הנפרד – נִכַּל. עניינם – המחשבה הרעה הצפונה בלב (רד"ק ספר השורשים).

השורש נצ"י

... הוֹאֲדֹתָן וְאִבְיָרָם קָרִיאֵי הָעֵרָה

אֲשֶׁר הִצּוּ עַל-מִשְׁהָ וְעַל-אֶהָרָן בְּעֶרְת־קָרוֹז בְּהִצְתָּם עַל ה' (כו, ט)
רש"י: האו – הָשִׂיחוּ אֶת יִשְׂרָאֵל לְרִיב עַל מִשְׁהָ, לְשׂוֹן הַפְּעִילוֹ.
אבן עזרא: אשר הצו – כמעט "כי ינצו אנשים" (דברים כה, יא).
המלה הִצּוּ היא פועל בבנין הפעיל עבר נסתרים.
המלה בְּהִצְתָּם היא צורת מקור נטוי בבנין הפעיל.

צרוּר

צָרוּר אֶת-הַמְּדַיְגִים וְהַכִּיתָם אוֹתָם (כה, יז)

רש"י: צרוּר. כְּמוֹ זָכוּר, שָׁמוּר, לְשׂוֹן הוֹוָה – עֲלִיכֶם לְאִיב אוֹתָם.
אבן עזרא: צרוּר – שֵׁם הַפּוֹעֵל, כְּמוֹ "זָכוּר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת" (שמות כ, ח).
המפרשים באים להדגיש ש'צָרוּר' אינו בלשון ציווי כי אם כן האות צ' היתה מנוקדת בשווא.

השורש עש"י

פעיל: תַּעֲשֶׂה, תַּעֲשׂוּ, וַעֲשִׂיתֶם

סביל: הַעֲשִׂיָה – בינוני פעול, יַעֲשֶׂה – נפעל בעתיד.

בנין נפעל – ניקוד הגרוניות

הניקוד של בנין נפעל בעתיד סימנו חד"ק – חיריק דגש וקמץ, כמו במילה יִזְרַע.

אולם כאשר פה"פ היא אות גרונית שאינה מקבלת דגש, אותיות אית"ן ינוקדו בתנועה גדולה כתשלום דגש – **יֶאֱכַל, תִּזְזַקְקָה, יִזְזַלְקָה, יַעֲשֶׂה.**

השורש נת"נ

זהו שורש ייחודי מגזרת חפ"נ.

✓ ישנן מילים שבהן כל אותיות השורש נמצאות – **נָתַן.**

✓ יש ורק הני הראשונה לא נמצאת – **תָּתַן.**

✓ יש ורק הני השניה לא נמצאת – **וּנְתַתֶּם.**

✓ וישנן פעמים ששתי האותיות לא נמצאות – **לָתַת.**

פעיל: תָּתַן, – דגש בעה"פ כתשלום להידמות של פה"פ ני.

וּנְתַתֶּם – דגש באות תי של כינוי הגוף, כתשלום להידמות של לה"פ ני.

סביל: יָתַן – בנין הופעל, **נָתַן** – בנין נפעל.

גם כאן דגש בעה"פ כתשלום להידמות של פה"פ ני.

ציווי בבנין קל: תִּזְזַקְקֵנוּ.

צורת מקור במשמעות של ציווי: **נָתַן תִּתֵּן** כמו צָרֹר שלעיל.

שם המספר בזכר

מומלץ לתת את הדעת על הנטייה של שם המספר בזכר בפרשתנו:

לְשֵׁכְלֶשֶׁה עֶשֶׂר פָּרִים

לְאַרְבָּעָה עֶשֶׂר כְּבָשִׂים

ובסמיכות: לְשֵׁבַעַת הַכְּבָשִׂים, ולא שְׁבַעַת אלפים או תְּשַׁעַת אלפים.

סמיכות

וַיִּשְׂאֵל לֹוּ בְּמִשְׁפַּט הָאוּרִים (כז, כ)

כאשר המילה בצורת הנפרד, האות פי תנוקד בקמץ: **בְּמִשְׁפַּט.**

בְּמִשְׁפַּט הָאוֹרִים – לפנינו צירוף סמיכות ולכן המילה מוטעמת בטעם מחבר. בצירוף הסמיכות ההטעמה עוברת למילה השנייה – הסומך, וכך מקבלים בסוף המילה הראשונה – הנסמך הברה סגורה לא מוטעמת שמנוקדת בפתח (סל"ק – סגורה לא מוטעמת תנוקד בתנועה קטנה).

דוגמא נוספת מהפרשה: **בנפרד – חֲטָאת** ובסמיכות – **חֲטָאת הַכִּפָּרִים**

טעמי המקרא בשירות התחביר

כלל ופרטים

**וְהִקְרַבְתֶּם עִלָּה לָהּ רֵיזוֹ זִיזוֹן פֶּר בֶּן־בֶּקֶר אֹזֶד אֵיל
אֹזֶד כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם** (כט, ח)

על פי הטעמים המפסיקים, יש לקרוא את הפסוק כך:

וְהִקְרַבְתֶּם עִלָּה לָהּ רֵיזוֹ זִיזוֹן – זקף שמסמן נקודתיים לפני הפירוט.

פֶּר בֶּן־בֶּקֶר אֹזֶד – טפחא שמסמנת פסיק

אֵיל אֹזֶד – אתנחתא שמסמנת פסיק

כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה – זקף כפסיק

תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם.

נשים לב שהמילה "תְּמִימִם" היא לואי ל "כְּבָשִׂים".

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן אֹתָם

בְּעֶרְבַת מוֹאָב עַל־יַרְדֵּן יִרְזוּ לְאֹמֶר (כו, ג)

רש"י הירש:

"טעמי המקרא בפסוק ג ראויים לתשומת לב, שכן **האתנחתא מפרידה את "מואב" מ"ירדן ירחו"**.

למעשה נוצרו על ידי כך שני משפטים, והביטוי "וידבר משה" וגו' ממלא תפקיד כפול: "וידבר וגו' אתם בערבת מואב", "וידבר וגו' אתם על ירדן ירחו".

דבר זה מעניק למפקד תכלית כפולה: "בערבת מואב", המתייחס למעשה פעור שהתרחש שם; ו"על ירדן ירחו", כהכנה לכיבוש הארץ העתיד לבוא".

רְאִיתָהּ, וְצוֹיְתָהּ, וְנָתַתָּה – בתוספת ה'

וְרִאִיתָהּ אֶתְהָ וְנָאֲסַפְתָּ אֶל־עַמּוּקָהּ ... (כז, יג)

... וְצוֹיְתָהּ אֶתְהָ לְעֵינֵיהֶם: וְנָתַתָּה מִהוֹדֶךָ עָלָיו ... (כז, יט-כ)

מנחת שי: וראיתה אתה – דין להוד מלא יו"ד וה"א בסוף תיבותא, וכל לישנא באורייתא חסר ה"א.

הכתב והקבלה בפסוק יג מסביר זאת על פי כלל שיסד:

כי בכל פעל הנעשה בחפץ וברצון תתחבר בו הה"א, לכן בפעולות אלה שמשה נצטווה בהם לפני מיתתו, "ומטבע האדם להתעצב בדבר המקרב מיתתו, לכן בא אליו הצווי, לעשות פעולות אלה בחפץ ורצון גמור, ולזה נתלה ה"א בסוף תיבותא".

ניבים מהפרשה

וְהִיְתָה לוֹ וּלְרַעוֹ אֲזוּרָיו בְּרִית כְּהִנֵּת עוֹלָם תְּזוֹת אֲשֶׁר קָנָא לְאֶלְהֵיו וַיִּכְפַּר עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (כה, יג)

ברית עולם – ברית נצחית, הסכם ארוך טווח.

... וְלֹא תִהְיֶה עֲדַת ה' כְּצֵאן אֲשֶׁר אֵין־לָהֶם רֵעָה (כז, יז)

כצאן ללא רועה – בהשאלה: מפוזרים, ללא הנהגה, כמו עדר ללא רועה.

וַיִּסְמַךְ אֶת־יָדָיו עָלָיו וַיִּצְוֵהוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' בְּיַד־מִשֶׁתָּהּ (כז, כג)

סמך את ידו – נתן את הסכמתו או אישורו, נתן גושפנקה, ייפה את כוחו.

להארות, הערות והצטרפות לרשימת התפוצה: byad-halashon@gmail.com

עיון בעלונים קודמים:

http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/ChinuchMukar/PikuahPedagogi/HebChar/parashat_week.htm